

mr. drs. C. Homan

Opweg naar een kernwapen vrije wereld?

Bijna tien jaar geleden prijkte als titel "Volledige nucleaire ontwapening is utopie" boven mijn column op deze pagina. Wel zou volgens mij 'pure afschrikking' verregaande reducties mogelijk maken. Inmiddels wint de opvatting terrein dat een kernwapen vrije wereld de enige, reële optie is.

De onmogelijkheid van een adequate verificatie van de afschaffing van kernwapens en het feit dat de kennis voor het vervaardigen van deze wapens zal blijven bestaan, leken mij bijna 10 jaar geleden onoverkomelijke problemen bij het streven naar een kernwapenvrije wereld. Verregaande reductie, te bereiken door afschrikking, leek mij toen de enige oplossing. Afschrikking veronderstelt dat het enige doel van kernwapens is het gebruik er van door anderen te voorkomen. Daarvoor zijn slechts een beperkt aantal, onkwetsbare kernwapens nodig die trefzeker hun doel kunnen bereiken.

Bende van vier

Toch staat het streven naar een kernwapenvrije wereld weer op de publieke agenda. De katalysator vormde een artikel van vier prominente Amerikanen - voormalig Minister van Buitenlandse Zaken George Shultz, voormalig Minister van Defensie William Perry, voormalig Minister van Buitenlandse Zaken Henry Kissinger en voormalig voorzitter van de senaatscommissie voor de Strijdkrachten Sam Nunn - dat in de *Wall Street Journal* op 4 januari 2007 verscheen. De 'De Bende van Vier' pleit in dit artikel voor een wereld zonder kernwapens. "Als er geen actie wordt ondernomen, zullen de Verenigde Staten spoedig een nieuw nucleair tijdperk worden ingezogen, dat gevaarlijker, psychologisch verwarrender en economisch schadelijker zal zijn dan de Koude Oorlog". Inmiddels steunt twee derde van alle, nog levende Amerikaanse oud-ministers van Buitenlandse Zaken, oud-ministers van Defensie en voormalige Nationale Veiligheidsadviseurs de vier auteurs. In Europa voegden onder meer oud-secretarisgeneraal van de NAVO Lord George Robertson, oud-bondskanselier Helmut Schmidt, en onze Minister van Buitenlandse Zaken Maxime Verhagen zich bij hen.

Argumenten

Dit zijn niet bepaald politieke 'duiven'. De vraag rijst dan ook welke nieuwe argumenten zij aanvoeren. Zij constateren dat de kans dat niet-statelijke terroristen hun handen weten te leggen op nucleaire wapens, toeneemt. En die laten zich niet leiden door de logica van

een afschrikkingstrategie, maar zijn juist uit op massale verwoesting. Bovendien neemt het aantal potentiële nucleaire staten wereldwijd toe, waardoor ook het risico aanzienlijk groter wordt dat nucleaire wapens gebruikt zullen worden. Het is dus verre van zeker dat de oude 'Sovjet-Amerikaanse' doctrine van 'wederzijds verzekerde afschrikking' opnieuw succesvol kan worden toegepast.

Plan

De Bende van Vier kwam vorig jaar januari met een uitgewerkt plan. Volgens hen moet er uiteindelijk werk worden gemaakt van het 'non-proliferatieverdrag' uit 1967 waarin toen werd vastgelegd dat landen die geen kernwapens hadden, ze ook nooit zouden maken en dat de kernwapenstaten hun arsenalen zouden afbouwen. Zij roepen de nieuwe Amerikaanse president op onderhandelingen te openen met alle landen die kernwapens bezitten "teneinde het doel van een kernwapenvrije wereld te veranderen in een gemeenschappelijke onderneming". Deze landen moeten afspraken maken om te voorkomen dat kernwapens overhaast kunnen worden ingezet zodat de kans kleiner wordt dat regeringsleiders catastrofale fouten begaan. In de Verenigde Staten en Rusland staan bv. een groot aantal nucleaire wapens op *hairtrigger* alert: zij kunnen binnen enkele minuten gelanceerd worden. Een volgende stap is hervatting van de Amerikaans-Russische onderhandelingen over het compleet afschaffen van de kernwapenarsenalen. Rusland en de Verenigde Staten bezitten samen 95% van de meer dan 25.000 nucleaire wapens in de wereld. Daarna moeten de kleinere kernmachten bij de onderhandelingen worden betrokken en moet er een eind komen aan de productie van voor wapens geschikt, nucleair materiaal. Alle voorraden radioactief materiaal moeten in kaart gebracht, geconcentreerd en beveiligd worden. Er moet internationale controle komen op uraniumverrijking en uiteindelijk een internationale stop op de productie van *weapons grade*, nucleair materiaal. De laatste stap op weg naar een kernwapenvrije wereld is het onschadelijk maken van alle voor kernwapens geschikte uraniumvoorraden.

Tactische wapens weg

Nederland kan binnen de NAVO een bijdrage leveren, door de tactische kernwapentaak aan de orde te stellen. Deze kernwapens voor gebruik op het slagveld, passen immers niet binnen de doctrine van 'pure afschrikking'.

De Verenigde Staten hebben ongeveer 500 operationele, tactische kernwapens en 800 van deze wapens in reserve. Bij de Russen gaat het om 2100 operationele, tactische kernwapens met nog eens enige duizenden in reserve of in afwachting van ontmanteling. Ongeveer 350 Amerikaanse, tactische kernwapens zijn gestationeerd in België, Duitsland, Italië, Nederland, Turkije en het Verenigd Koninkrijk. De eventuele inzet van deze "B61 vrijevalbommen" geschiedt onder meer door Belgische en Nederlandse F-16's en Duitse en Italiaanse Tornado gevechtsvliegtuigen. De militaire ratio van deze kernwapens is door hun geringe bereik achterhaald. De landen aan de oostelijke zijde van het oorspronkelijke NAVO verdragsgebied zijn immers inmiddels lid van het bondgenootschap of partner in het *Partnership for Peace Program*.

Een politiek argument voor het behoud van deze 'tactische kernwapentaak' die is verspreid over meerdere landen, is het behoud van de band tussen Washington en de Europese landen binnen de NAVO. Maar de militair ongeloofwaardigheid van deze taak zal op den duur ook dit politieke argument aantasten. De tactische kernwapentaak is dan ook een levend fossiel in de bondgenootschappelijke samenwerking tussen de Verenigde Staten en de Europese landen. Daar komt nog bij dat volgens een vorig jaar verschenen rapport van de Amerikaanse luchtmacht, bij de meeste tactische kernwapens in Europa niet aan de veiligheidsvoorschriften wordt voldaan.

'Change'

Het is duidelijk dat het hierboven geschetste proces van de Bende van Vier om reusachtige politieke inspanningen vraagt en voor de Verenigde Staten forse beleidsveranderingen vereist. Obama heeft aangegeven nucleaire ontwapening hoog op de agenda te gaan plaatsen. Misschien is hij met zijn roep om 'verandering' dan ook wel de aangewezen persoon om de nodige initiatieven op nucleair gebied te ontplooien. ◀